

Role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu?

Zpráva z konference

Pavel Molek*

České soudnictví vytrvale nařká, a patrně právem, nad svou přetížeností a zahlceností. A zatímco je tato přetíženost a z ní plynoucí průtahy v soudních řízeních i jiné s touto skutečností spjaté chyby řešena vždy spíše ad hoc, konkrétní, obvykle legislativní, reakcí na konkrétní problém; nachází se jen zřídkakdy čas a příležitost na ucelenější zamýšlení nad tím, zda disfunkce soudnictví nekoření v tom, že je špatně chápána sama funkce justice, či jejich jednotlivých částí, zda tedy náhodou nedokonalé plnění úkolů uložených justici společností a zákonodárcem nepramení z faktu, že jsou jí zadávány úkoly, jež jí vůbec nepřísluší, či zda nejsou tyto úkoly v rámci soudnictví řešeny jinými součástmi a jinými lidmi, než by být měly.

Příležitostí k tomuto ucelenějšímu zamýšlení se stala konference „*Role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu?*“ Ta se konala ve dnech 22. – 23. listopadu 2006 v reprezentativních prostorách nově otevřeného sídla Nejvyššího správního soudu a jeho pořadatelé byli kromě hostitelského Nejvyššího správního soudu také Právnická fakulta Masarykovy univerzity a Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity společně s nadací Konrad-Adenauer-Stiftung.

Organizátoři konference vyřešili šalamounským způsobem dilema, zda se má jednat spíše o setkání reprezentativní, uvádějící svým způsobem sídlo Nejvyššího správního soudu do světa evropského správního soudnictví; či o jednání akademické, navazující na několikaletou tradici podzimních brněnských konferencí, na nichž se setkávají zejména ústavní právníci a politologové nad nejrůznějšími problémy styku ústavního práva a politologie. Spojili totiž oba tyto účely konference a v jednotlivých blocích dostali prostor jak akademici, tak čeští i zahraniční hosté z nejvyšších „pater“ soudní hierarchie. Zatímco tak předchozí konference spolupřerané Mezinárodním politologickým ústavem a Právnickou fakultou Masarykovy univerzity byly děleny do bloků tematických, tato konference byla dělena do bloků shromažďujících určité výjimečné typy řečníků.

Uvítací slova a úvodní čtvrtetní blok by se tak dal označit za blok organizátorů a zahraničních hostů. Za organizátory a hostitele promluvil předseda Nejvyššího

šního správního soudu Josef Baxa, rektor Masarykovy univerzity Petr Fiala a děkan Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně Jan Svatoň. Dále pak promluví zástupci pomyslných „starsších bratrů“ českého Nejvyššího správního soudu. Clemens Jabloner, předseda rakouského Spolkového správního dvora, který i podle slov Josefa Baxy byl vždy nejbližší inspirací pro české správní soudnictví, promluvil o tradici vzájemného ovlivňování a inspirování právní vědy i praxe na ose Brno–Viedeň, i o chystaných reformách rakouského správního soudnictví. Předseda Spolkového správního soudu v Lipsku, Eckhart Hien, pak ve svém příspěvku o roli a funkci nejvyššího soudu ve víceúrovňovém soudním systému zmínil aktuální německé zkušenosti. Kromě těchto dvou zemí s tradicí správního soudnictví pak zkušenosti svých zemí přednesli i předsedové nejvyšších správních soudů relativně nedávno oddělených ze systému obecné justice (předsedové polského a litevského Nejvyššího správního soudu Janusz Trzcinski a Virgilijus Valancius) i předseda zatím jednotného slovenského Nejvyššího soudu Milan Karabín.

Další blok pak bylo možno označit za blok „kormidelníků“ české justice. Veřejný ochránce práv a bývalý předseda Nejvyššího soudu Otakar Motejl nadhodil kontroverzní otázku, zda by se neměly více rozvířít pomyslné nůžky v povaze rozhodování nižších a nejvyšších stupňů soudnictví, přičemž zavzpomínal na časy Rakousko-Uherska, kdy nejvyšší soudy rozhodovaly v mnohačlenných senátech – oproti tomu nyní jsou jak na nižších tak vyšších stupních vyznávány zásadně tříčlenné soudní senáty. Předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský pronesl v rámci tohoto bloku několik poznámek k dvěma hlavním rolím českého ústavního soudnictví při ochraně ústavně zaručených práv a svobod, tedy k jeho fungování jako negativního zákonodárce a jako „superkasačního“ soudu republiky. Místopředseda Nejvyššího správního soudu Michal Mazanec obohatil při svých vzpomínkách na časy, kdy se souběžně podílel na vytváření správního soudnictví a svého domácího vodovodního systému, slovník účastníků konference o slovo „hltnost“, jež vztáhl na kapacitu kanalizací i soudnictví. Povzdechl si přitom nad rozvolňováním čistoty správního soudnictví jako soudnictví „posteriorního“ cizorodými prvky v podo-

* JUDr. Pavel Molek, Nejvyšší správní soud ČR

bě rozhodování o opatřeních obecné povahy, o střetu zájmů, či o povinnosti poskytnout informace. Nezbyvá než litovat, že nezbyl prostor, v němž by se mohla rozhořet diskuze, jež by uvolnila napětí panující zejména mezi příspěvkem J. Bureše a P. Holländera, který proti Burešovým závěrům o soudcokratici postavil vtipnou historiku o taxikáři pochvalujícím si (v době, kdy se prosazovala povinnost soudců procházet pravidelným přezkoušením), že konečně nebudou zkoušeni jen taxikáři, ale i soudci; i konsenzus svých akademických přátel z různých evropských zemí v tom, že by se jednalo o nepřipustný zásah do soudcovské nezávislosti.

Rukavicí hozenou Jaroslavem Burešem zvedl v následujícím bloku, v němž patřila půda, pokud se týká přednášejících, mladší právnícké generaci, Jan Kysela, který odmítl obavy z údajného státu soudců. K aktuální politicky ožehavé judikatuře Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu se vyjádřil Filip Dienstbier z Právníké fakulty Univerzity Palackého, jenž hledal v rozsudku týkajícím se nejmenování justičních čekatelů a nálezů o odvolávání předsedy Nejvyššího soudu stanovení hranic „veřejné správy“ a pravomocí prezidenta republiky. Zdaleka nejvíce kontroverzí pak vzbudil advokát Václav Vlk, který ve svém nonkonformním až odvážném příspěvku prosazoval, že by se soudci měli svým stylem vyjadřování, jazykem používaným v soudních rozhodnutích a otevřenějším přístupem více přiblížit veřejnosti a stát se do určité míry obhájci a popularizátory své práce.

První páteční blok vykročil, s výjimkou příspěvku Elišky Wagnerové na téma vztahu moci a společnosti k lidským právům a Ústavě, za horizont českých vrcholů soudnictví. V příspěvku čestného prezidenta Soudcovské unie Jana Vyklického dostaly prostor i tužby a problémy soudců nižších stupňů, zbytek tohoto bloku pak byl věnován inspiracím zahraničním. Karel Jungwirth se ve svém příspěvku o roli Evropského soudu pro lidská práva nevyhl ani otázce rozhodnutí týkajících se ČR, včetně očekávaného rozhodnutí o přípustnosti regulace nájemného. Jiří Malenovský se

pak zamyslel nad vztahem mezi délkou trvání soudcovského mandátu a způsobem ustavování do něj na straně jedné a povahou tohoto mandátu na straně druhé. Díky tomu, že v jednom ze čtvrtěčních bloků promluví i soudkyně lucemburského Soudu prvního stupně Irena Pelikánová, mohli se účastníci seznámit s názory všech tří soudců delegovaných Českou republikou k evropským soudům.

Pomyslnou třešničkou na dortu dvoudenní konference pak byl závěrečný blok věnovaný českým právními „doyenům“. Nad historickým vývojem i současnými problémy správního soudnictví se zamyslel Vladimír Mikule. Skutečně nadčasové pak byly zejména vize bývalého ministra spravedlnosti Karla Čermáka, v nichž vyšel z gnostických úvah o obrazu světa a křesťanského pojetí Svaté Trojice a skončil u vylíčení budoucího boje mezi koncepcí hierarchického světa a světa rovnosti ústího až v možnost úplného odchýlení od současného vnímání funkce a smyslu soudů v daleké budoucnosti. Svou tradiční schopností s nadhledem vysvětlit nejkomplicovanější právní otázky na příkladech z reálného života (zde na známém rozsudku Evropského soudního dvora označovaném jako „Cassis de Dijon“) uzavřelo tento dvoudenní maraton příspěvků zamýšlení Petra Hajna nad vážením zájmů a hodnot při rozhodování nejvyšších soudů.

Nezbývá než se těšit, že tyto příspěvky, stejně jako příspěvky předcházejících bloků, budou k dispozici i v podobě sborníku, jehož vydání obsahující kromě samotných příspěvků i jejich anglická shrnutí se očekává na jaře letošního roku.

Jak se dalo tušit, neposkytla konference jednoznačnou odpověď na fečnickou otázku, jež byla jejím titulem. Umožnila však setkat se v jednotě místa a času podstatné části přednášejících a hostů, kteří by na tuto otázku odpovědět měli. A kromě toho upozornila českou akademickou obec na skutečnost, že v Brně vznikla instituce, která na své půdě ochotně a s technickou i profesionální pohostinností uvítá i značně ambiciózní vědecká setkání. Budiž i tato skutečnost nadějným příslibem do budoucna.